

Société d'outillage, una de les obres de Jean Dubuffet, que va reunir milers de creacions d'Art Brut. / LUC CHESSEX

ART

Autisme o cosmopolitisme

Josep Casamartina i Parassols

La Galeria Marc Domènech fa un altre *tour de force* per presentar a Barcelona un dels grans artistes consagrats francesos del segle XX, Jean Dubuffet (Le Havre, 1901 - París, 1985). Amb això continua la tasca iniciada en l'establiment del passatge Mercader; la seva exposició inaugural va estar dedicada a André Masson, i ja abans, a la desapareguda galeria Oriol, havia sabut combinar noms internacionals, com Alberto Magnelli, Jacques Lipchitz i Joaquim Torres-García. L'actual exposició Dubuffet, amb obres de mitjà i petit format, fa un repàs a tota la trajectòria de l'artista, des dels seus inicis, a mitjan anys quaranta, fins a la seva darrera producció, als vuitanta.

El pintor francès va començar molt tard a dedicar-se de ple a l'art. De jove va estudiar a l'Académie Julien, i va freqüentar l'ambient bohemi dels moderns del París dels anys vint, però va retornar a Le Havre per dedicar-se al negoci familiar del comerç de vi a gran escala. Home solitari, cínic i secret, de jove deia que un home com cal havia de tenir dona, fills, cotxe i gos, i així ho va fer. Val a dir, però, que de la filla amb prou feines se'n va cuidar, i la primera dona, Paulette, el va deixar perquè la gelosia se la menjava de viu en viu, sobretot per l'íntima amistat que el seu marit tenia amb Max Jacob, obertament homosexual. Després del desastre de la vida convencional, Dubuffet va provar sort amb Lily, model de Montparnasse. Amb la nova parella hi va viure per sempre més i va ser una bona col·laboradora. Als 42 anys va decidir dedicar-se de manera exclusiva a la pintura començant en blanc i sense cap escola, mogut per l'interès que li despertaven l'obra d'aficionats i la terapèutica dels malalts men-

tals, com també la de la gent sense estudis artístics, que ell anomenaria Art Brut i de la qual seria un defensor a ultrança. L'esquizofrènica suïssa Aloïsse, el mèdium Joseph Crépin o el perruquer anarquista exiliat espanyol Fernando Hernández serien alguns dels artistes celebrats per Dubuffet. Al llarg dels anys va reunir milers i milers d'obres d'Art Brut i va oferir la seva col·lecció al Musée des Arts Décoratifs de París, aquesta institució l'hi va refusar i al final la va donar a Lausana, que en faria un museu.

La recerca de l'Art Brut, pur i visceral, lluny de l'infantilisme

Exposició sobre Dubuffet, un dels grans artistes francesos del segle XX

El Macba s'hauria d'haver dedicat a la història de l'art català des de 1950

del naïf i de l'art ètnic, era una declaració de principis per a Dubuffet, un posicionament que el situava al marge de tothom, per més que la seva pintura, de manera inevitable, es relacionés amb altres experiències que es donaven de manera simultània a Europa o als Estats Units, un fet que ell sempre va negar. Va ser, precisament als Estats Units, el lloc on l'artista francès va ser més apreciat en un primer moment. El prestigiós galerista Pierre Matisse—fill del cèlebre pintor i també marxant de Joan Miró—des de Nova York va situar de seguida Dubuffet entre

els grans artistes europeus del moment. D'esperit inquiet, però, no es va quedar amb l'èxit immediat i va anar evolucionant del primitivisme virulent cap a l'abstracció total i matèrica per després, sota una certa influència de Fernand Léger, i coincidint amb la irrupció del Pop Art, crear el 1963 L'Hourloupe, un sistema de pintar sorprenent amb línies i formes encaixades entre si que seria un dels seus principals encerts i que el duria a aplicar-lo en escultura, escenografia, assemblatge i instal·lacions, sent un precursor de les tendències dels seixanta i setanta.

Tot i que el Dubuffet d'abans de L'Hourloupe té molt a veure amb l'art modern que s'estava fent a l'època a Catalunya, des les ceres primitivistes de Josép M. de Sucre a les textures d'Antoni Tàpies, passant per les figures de Joan Ponç just abans de Dau al Set, o les "maculatures" de Joan Josep Tharrats, la seva obra s'ha vist aquí relativament poc. L'exposició de Marc Domènech és la primera retrospectiva que se celebra al país. Si el Macba no hagués estat una princeseta malcriada que podia fer el que li donés la gana, en ares de ser la façana a la pàge de la Barcelona més presumida, n'hauria pogut mostrar alguna retrospectiva amb els anys que fa que és un museu d'art contemporani, però de fet, encara molt abans d'això, potser s'hauria d'haver dedicat a fer el discurs de la història de l'art català de la segona meitat del segle XX—que és el que en principi li pertocava—i haver-lo sabut col·leccionar per, després, contextualitzar-lo *comme il faut* amb la resta.

JAEN DUBUFFET
Galeria Marc Domènech
Pge. Mercader, 12. Fins al 12 de maig

MARGINALIA

Tòpics i errors

Jordi Llovet

En les lletres del continent hi ha una llarguíssima tradició de llibres dedicats a presentar allò que en cada moment històric s'entén com "errors vulgars", o errors del *vulgus*, és a dir, del comú del personal. Quan Horaci parlava de l'odi *profanum vulgus* no pretenia erigir-se en elitista—categoria estètica que, llavors, encara no existia—sinó en defensor de l'originalitat sàvia, la reflexió intel·ligent, i enemic de les idees fetes i els tòpics que ensibornen.

L'edat mitjana, cristiana, no és massa procliu a oferir textos d'aquest ordre, perquè totes les seves opinions deriven d'una escriptura sagrada que no admet gaires bromes ni discussió; però els evangelis contenen un munt de frases que no cal acceptar amb els ulls tancats: "estimeu-vos els uns als altres" és una màxima molt discutible, perquè hi ha gent que no mereix cap estimació; i posar la galta esquerra perquè us clavin una bufa, després d'haver rebut la primera a la galta dreta, és gairebé una manca de perspicàcia i autodefensa. Però el fet és que les societats

tendeixen a forjar uns tòpics dels quals costa desentendre's. Per què les botifarres catalanes més excel·ses han de ser de la Garriga? Qui ha demostrat mai que els habitants de Mataró tenen el cap més gros que la resta? Per què s'ha fet general la idea que les dones morenes són més *catxondes* que les rosses? Flaubert va resoldre la qüestió, al seu cèlebre *Diccionari de tòpics*, amb aquestes dues entrades: "Morenes: més calentes que les rosses. Vegeu Rosses"; "Rosses: més calentes que les morenes. Vegeu Morenes".

En realitat, els inventors a l'engròs de la crítica dels errors vulgars van ser els humanistes posteriors a la Reforma (influits pels *Problemata* d'Aristòtil?) i, en general, de l'època barroca. Gracián no para de discutir-ne la veracitat. La *Silva de varia lección*, de Pedro Mejía—encara que estigui plena d'equivocacions científiques—, el *Vergilio Polidoro* que esmenta Cervantes al *Quijote*, i en especial dos textos famosos, la *Pseudodoxia epidèmica*, de Thomas Browne i el *Diccionari de tòpics*, del ja esmentat Flaubert, en són mostres prodigioses.

Ara una editorial de llibres molt ben triats, segurament per a un públic que hauríem de destriar amb molta acuitat entre les actuals masses de lectors, Días Contados, acaba de publicar un llibre esplèndid d'Ennio Flaiano (1910-1972), un personatge pintoresc i genial, que va col·laborar, entre altres sagacitats, en els gui-

ons de pel·lícules de Fellini i de Berlanga: Ennio Flaiano, *Diario de los errores*, prefaci i traducció de J. A. González Sainz (Barcelona, 2015). El llibre, que es va publicar a títol pòstum, és un conjunt d'apunts que no pretenen adoctrinar, sinó presentar amb gran intel·ligència observacions quotidianes d'aquelles coses que o bé passen desapercebudes al passant, o bé són interpretades d'acord amb tòpics generals. Per exemple: "Turisme, trista invenció. No hi ha salvació fora de la pròpia cova. Quedar-se quietes", que podria ser una màxima d'Epictet; "Hi ha gent que lluita per les Idees, encara que no en tingui"; "El catolicisme, a França, és un moviment literari" (vegeu Claudel, Péguy o Mauriac); "Quan ens abandona la vanitat, arribem a la conclusió que ja s'ha fet tot, i que no cal afegir-hi res"; "Tot amor és un malentès"; "Les trompetes sempre fan pensar en l'Apocalipsi" (això podria ser de Flaubert); "Els que viuen el nostre temps són víctimes de neurosis. Per viure bé, cal no ser contemporanis"; "Em sento ofès per com va el món, per

Ennio Flaiano.

Guionista de Fellini i Berlanga, els apunts d'Ennio Flaiano estan plens de saviesa

la vulgaritat de les masses"; "La família està destrossada d'ençà que les dones treballen, els nens contesten i l'home somia en fugir de casa". De vegades s'hi llegeixen magnífiques epifanies, a l'estil de Joyce: "Un cotxe s'atura en una pineda. En baixen sis captaires, que agafen cada un una direcció diferent".

Enrique Vila-Matas va ser el descobridor de Flaiano a casa nostra, i li hem d'estar agraïts. Per sort per als lectors, Días Contados ja va publicar el *Diari nocturn* d'aquest autor, en català, i ara ens regala aquestes apunts ocasionals plens de saviesa i d'un pensament singular, insubornable davant les opinions trillades.